

Nr 171.

Av herr **Lindhagen**, med förslag till ändrad lydelse av 12 § regeringsformen.

Enligt den nu antagna lydelsen av § 12 regeringsformen införes den nyheten, att alla *överenskommelser med främmande makter* av större vikt skola framläggas för riksdagen till godkännande, även om de icke beröra riksdagens lagstiftnings- och beskattningsmakt. Det bör icke vara något att erinra mot, att i princip frågor av mindre vikt må av regeringen ensam avgöras, så att statsmaskineriet ej må fungera alltför tungt. Lagen uppdrar emellertid icke några *gränser mellan frågor av större vikt och mindre vikt* samt angiver icke heller närmare, hur avgörande därom skall träffas. Man får således antaga, att det är regeringen som bestämmer, vilka frågor den anser tillhöra riksdagen eller icke. Kontrollen på godtyckliga avgöranden ligger således allenast i regeringens konstitutionella ansvar.

Fullt betryggande kan en sådan anordning knappast sägas vara. Yttersta avgörandet bör därför läggas, synes mig, icke i regeringens utan i folkrepresentationens hand. Så snart den givit tillkänna en önskan, att ett ärende skall underställas dess prövning, bör detta också ske, och därmed även anses avgjort, att ärendet får anses vara av större vikt. Om regeringen emellertid med en motsatt uppfattning redan definitivt avslutat överenskommelsen utan förbehåll om riksdagens bifall, upphör naturligtvis möjligheten för riksdagens ingripande, och den konstitutionella aktionen kan då träda i stället till den kraft och verkan detta enligt erfarenheten tämligen betydelselösa riksdagsprerogativ kan hava.

Formen för riksdagens ingripande kan lämpligen bliva att riksdagens prövning skall inhämtas, när utrikesnämnden eller riksdagen eller någon av dess kamrar påfordrar det.

Tämligen vanskelig synes den undantagsbestämmelse kunna bliva, som i andra stycket av § 12 föreskrives för det fall, att rikets intresse kräver ärendets avgörande utan riksdagens prövning. Enligt motiven *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 55 häft. (Nr 171—172.)* 1

har man härvid främst tänkt på *brådskande ärenden*, som kräva avgörande under den tid riksdagen icke är samlad. Det kan ju ligga åtskilligt i detta, men motiveringen kommer i motsägelse, då det tillika framhålls, att ett ärendes brådskande beskaffenhet icke är tillräckligt skäl att undandraga riksdagen dess prövning, då det gäller lagstiftning, beskattning eller andra till riksdagens grundlagsenliga maktområde hänförliga ämnen. Man måste då säga sig, att går det an att dröja i dessa frågor, de må vara hur brådskande som helst, så kan det även låta sig göra med andra. Rikets intresse, oftast en ganska konstruerad sak i dylika fall, kan icke bli mer åsidosatt i det ena än i det andra fallet. Genom det första stycket i paragrafen har dessutom ämnet blivit införlivat med riksdagens grundlagsenliga maktområde. Skall undantag göras för brådskande ärenden, bör det å andra sidan även ske, då frågan berör lagstiftning och beskattning.

Emellertid avser lagen att göra *undantag från riksdagens prövningsrätt, även då riksdagen är samlad*. Den hänsyn, som härför åberopas, är förslagets övernervösa känslighet för den befarade framkomsten fortfarande av ärenden av s. k. »grannliga natur».

Det enda undantag, som enligt min mening bör kunna ifrågasättas, är således ett undantag för brådskande ärenden, medan riksdagen ej är samlad, och i sådant fall bör undantaget gå ut över alla brådskande frågor. Då emellertid detta betyder ett betänkligt avsteg från själva principen, och förslaget själv anser, att avsteget kan undvaras i lagstiftnings- och beskattningsfrågor m. m., så kan det med lika stort eller litet skäl säkerligen undvaras även i återstoden brådskande fall.

Det hemställs därför, att *andra stycket i 12 § måtte utgå*, och detta så mycket hellre, som den garanti, som utrikesnämndens hörande innefattar, i själva verket icke alltid betyder så mycket.

Enligt lagen skall rådpläging med utrikesnämnden äga rum i alla utrikesärenden av större vikt *före avgörandet*. Uti § 12 stadgas däremot för riksdagens prövningsrätt allenast, att i överenskommelsen med främmande makt, av beskaffenhet att böra underställas riksdagen, skall intagas förbehåll, varigenom dess giltighet göres beroende av riksdagens bifall. Var och en, som varit med en tid i riksdagsarbetet, vet mycket väl — vad även ligger i sakens natur — hur kringskuren i själva verket riksdagens nya befogenhet blir genom en sådan ordning. Om riksdagens prövning skall få någon betydelse, bör även riksdagen, och alla dess ledamöter beredas tillfälle att före avgörandet uttala sina önskingar och påminnelser. Att däremot ohörd få sig förelagt ett så gott som fullbordat och i alla detaljer utformat faktum, får, i själva

verket karaktären av ett ultimatum, som kommer att av riksdagen i de flesta fall kräva obönhörlig underkastelse i stället för fri prövning.

På detta sätt åsidosattes ledigt t. o. m. riksdagens beskattningsrätt. Traktaten om Ålandsbefästningarnas demolering fick väl anses vara avslutad under förbehåll, att svenska riksdagen beviljade penningar därtill. Inför traktatens fullbordade faktum, om vars ekonomiska konsekvenser riksdagen icke på förhand åtsports, blev 1919 års proposition om penninganslag mera uttryck för en befallning, som måste åtlydas, än en hemställan, som kunde fritt och obundet provas.

Det synes således vara angeläget, att en föreskrift inflyter i grundlagen även därom, att i sådana frågor, som skola framläggas för riksdagen till godkännande, bör om möjligt icke blott statsrådet och utrikesnämnden utan även riksdagen bliva hörd redan före avgörandet.

Det hemställas alltså under åberopande jämväl av motiven till motionen nr 165,

att riksdagen ville för sin del besluta exempelvis följande ändrade lydelse av § 12 regeringsformen:

»Konungen äger ingå överenskommelse med främmande makt, sedan statsrådet däröver bliver hört. Sådan överenskommelse skall, där den angår fråga, som riksdagen enligt denna regeringsform äger allena eller med Konungen avgöra, eller, utan att angå sådan fråga, är av större vikt, framläggas för riksdagen till godkännande; och skall i överenskommelsen intagas förbehåll, varigenom dess giltighet göres beroende av riksdagens bifall. *I sådan fråga som nu sägs, bör så vitt möjligt även riksdagens yttrande inhämtas före avgörandet. Avslutes sedan överenskommelsen i full överensstämmelse med riksdagens mening, erfordras ej, att ärendet ånyo framlägges för riksdagen till godkännande.*

Varje överenskommelse med främmande makt skall, på sätt ovan sägs, underställas riksdagen för yttrande eller godkännande, när utrikesnämnden, riksdagen eller någon av dess kamrar påfordrar det.»

Stockholm den 20 februari 1921.

Carl Lindhagen.

